

RESUMO

UNIDADE DIDÁCTICA 6: GALICIA, DA RESTAURACIÓN Á GUERRA CIVIL: 1874-1936 (2ª AVALIACIÓN, 2ª QUINCENA)

1. A RESTAURACIÓN EN GALICIA

- O novo réxime, denominado *Restauración*, vaise desenvolver da fin do Sexenio Democrático (decembro de 1874) ao ano 1923, tendo o seu corolario na Ditadura de Primo de Rivera e no curto período de transición que a sucede até as eleccións municipais de abril de 1931, que supoñen a caída da monarquía en España. Esta longa etapa histórica vai estar caracterizada por unha estabilidade constitucional na España “oficial”, fronte aos profundos cambios que se van vivir na España “real”, algúns deles dunha gran repercusión en Galicia, sobre todo os que afectan ao rural, ou a aparición do sector industrial arredor da industria conserveira, así como e a formación de movementos sociais e políticos novos, como o agrarismo e o nacionalismo. Mais a estrutura política manterase esencialmente sen modificacións até a ditadura de Primo de Rivera.
- O sistema político ideado por Cánovas ten o seu pilar fundamental na figura do monarca, arredor do cal se garante a estabilidade do sistema, grazas ás atribucións que a conservadora Constitución de 1876 lle reserva. Ademais, baseábase na ficticia disputa electoral entre dúas forzas políticas, os conservadores e os liberais, que na práctica supuña que ambos os dous compartisen o poder por un sistema de quendas.
- O exercicio da política na Restauración réxese por unha serie de regras que se denominan clientelismo político, baseado na protección, deferencia e favor, onde o caciquismo electoral é unha das súas principais manifestacións. Existiran un número moi reducido de persoas que controlen cos seus familiares a representación electoral, as chamadas “familias políticas”.
- A Restauración foi un sistema político sólido, mais que foi incapaz de adaptarse as transformacións sociais que aconteceron neste período.

2. A DITADURA DE PRIMO DE RIVERA E A FIN DO SISTEMA DA RESTAURACIÓN

- A Ditadura de Primo de Rivera preséntasenos como o corolario final do período da Restauración. Cun sistema político acabado, sen ningunha posibilidade de reactivación interior, unha tentativa de goberno autoritario aplaudise como a única posibilidade para manter un sistema baseado na Monarquía. Mais resultou un período que só adiou oito anos a chegada da II República.
- O programa de acción de Primo de Rivera era verdadeiramente simple e contaba cun grande respaldo popular: orde social, combate ao caciquismo e reorganización da política. En Galicia o réxime de Primo de Rivera sustentábase en tres piares sociopolíticos: os agrarios, os *mauristas* e os rexionalistas, aos que temporalmente se unirán os nacionalistas conservadores. Un dos nexos máis fortes entre estes grupos foi o catolicismo,

mesmo entre os agrarios, porque foi nos sindicatos e organizacións católicas onde se recrutou a grande parte das elites políticas do réxime.

- A popularidade do ditador e do réxime foi nun primeiro momento grande, pero tivo unha escasa capacidade para artellar novas bases políticas sobre as que apoiarse. O seu principal éxito foi rachar as redes caciquís, mais non conseguiu formar un partido político.

3. A II REPÚBLICA (1931-1936)

- Os cambios operados neste quinquenio van ser enormes, mais Galicia non foi allea as dificultades as que se enfrontou: non se mudaron os modelos de participación política, continuándose coa manipulación do sufraxio que impedía a libre confrontación política.
- O sistema de partidos políticos existente en Galicia durante a II República presenta unhas características propias que o diferencian do resto do Estado. Por unha banda existe unha desigual distribución dos apoios electorais das diferentes formacións (cun predomino da esquerda nas provincias litorais fronte a un predominio conservador en Lugo e Ourense), así como a presenza da ORGA e do PG.
- As eleccións de 1931 e 1933 puxeron de manifesto a incapacidade de concorrer en solitario por parte das diferentes forzas políticas, polo que cómpre afondar na conformación de coalicións con forzas máis ou menos afíns. Mais ante a visión de dous bloques antagónicamente enfrontados, en Galicia obsérvase unha competencia triangular, en grande parte polo manexo das respectivas redes clientelares, onde a esquerda republicana, obreira e galeguista obtén 26 actas, fronte ás 14 da Fronte Antirrevolucionaria e as nove dos centristas, de incluímos nela aos agrarios e ao único deputado radical.

4. A SUBLEVACIÓN MILITAR

- Co triunfo da sublevación militar e a conseguinte represión, Galicia entrará dentro do bando franquista, sendo unha fonte de materiais e homes para o bando nacional, así como o escenario dunha salvaxe represión.

5. OS MOVEMENTOS POLÍTICOS E SOCIAIS EN GALICIA (1873-1936)

- O movemento obreiro presenta en Galicia unha realidade policéntrica, non existindo un centro que capitalice o movemento. Pódese falar do peso relativo da Coruña, de Vigo, ou mesmo do Ferrol, Santiago ou Pontevedra. Reprodúcese o esquema de influencias comarcais, mais sen existir entidades comarcais formais.
- O movemento obreiro foi o resultado dunha conxunción de forzas distintas que se relacionaban de distintos modos entre si, como é o caso do republicanismo, que se aliou dunha forma clara co movemento obreiro creando unha identidade política común dende os anos de oposición á Monarquía. Dende principios do s. XX ambos os dous movementos converteron os núcleos urbanos galegos en centros políticos e de irradiación de ideas, de tal xeito que se produciu un desprazamento do centro de gravidade revolucionario: do rural ao urbano.

A integración entre movemento obreiro e republicanismo non se alcanzou con outros movementos ou grupos, como o agrarismo, o asociacionismo da emigración, o nacionalismo ou, dende logo, co catolicismo social e a dereita antiliberal. As razóns é que se percibía unha identificación política entre republicanos e obreiros. O agrarismo

e o asociacionismo da emigración baseaban a súa forza no principio de manter a unidade da comunidade por riba das diverxencias político-ideolóxicas, o que significaba que no seu seo non existía unha identidade política conformada, agrupando a identidades políticas diferentes e mesmo contraditorias.

O republicanismo e o movemento obreiro defenderon o laicismo como único xeito de entender o Estado, o que significaba un anclericalismo, entendido como unha oposición ao poder da Igrexa e dos grupos sociais tradicionalmente hexemónicos de Galicia. Laicismo era igual a República, progreso, racionalismo e sentimento ilustrado. Houbo un distanciamento co nacionalismo porque até os anos 60 non se definirá cunha identidade política maioritaria de esquerdas, así como entre os agraristas, que vían na entrada das ideas obreiristas no mundo rural como un ataque aos seus propios intereses como pequenos propietarios.

Polo que se refire á composición do movemento obreiro:

- Dentro do movemento obreiro cómpre falar máis dunha diversidade de correntes antes que de división interna. A causa desta unidade de fondo descansa en que os valores substanciais que defendían transcendían ao pragmatismo político, centrándose na reclamación e extensión de dereitos e deberes da cidadanía.
- O predominio do sindicalismo sobre os partidos políticos obreiros é evidente no conxunto do Estado. Este desequilibrio reflicte o distanciamento entre poder político e sociedade civil. O PSOE era o único partido “moderno” que funcionaba realmente neste período, sendo imposible que acadase cotas de poder no marco do período de quendas. Mesmo na II República, non existiu outra alternativa para que o movemento obreiro se puidese sentir representado no eido político.
- O movemento obreiro en Galicia reflicte a diversidade mesma que ten lugar a escala estatal, facendo seu outras reivindicacións: a descentralización, o recoñecemento das nacionalidades históricas, os dereitos culturais e lingüísticos como elemento de xustiza social cara aos máis humildes, a estrutura federal ou confederal, a igualdade de oportunidades, formaban parte do programa na nosa terra.
- O agrarismo é un complexo movemento que tenta mobilizar un grupo social, como era o campesiñado que ata aquela non atopara unha expresión propia dos seus intereses, con vistas á consecución dun amplo abano de metas que principalmente se poden resumir en dúas aspiracións: a obtención das condicións que fagan factible a sobrevivencia da pequena explotación familiar no marco dunha economía capitalista cada vez máis invasiva, e a articulación política dos intereses do campesiñado parcelario galego, até polo en pé de igualdade cos dos outros complexos agrarios existentes no Estado español e cos dos outros grupos sociais.
- O Rexionalismo non foi un movemento unitario, senón que uniu a tres correntes de pensamento diferenciadas que tiñan en común a crítica das eivas do sistema político da Restauración, especialmente o centralismo, o caciquismo e a orientación económica de Galicia, dependente, atrasada e que forzaba á emigración a un grande número de galegos.
- As Irmandades da Fala son o xérmolo do nacionalismo político en Galicia. O PG terá un programa político moi semellante, sendo un acordo de compromiso no que coubesen as diferentes correntes ideolóxicas que o conformaban.